

Mediterrània: del diagnòstic a l'alerta

No ha passat ni tan sols un mes i ja sembla que la Conferència Euromediterrània de Barcelona del 27 i 28 de novembre sigui matèria de diari vell o curiositat del calendari polític. Montreal tapa Barcelona i qualsevol altra trobada internacional tancarà també la cimera canadenca. Distorsionadament, la Mediterrània i els seus desajustaments no serveixen per vendre diaris si no s'amaneixen amb gotes de terrorisme islàmic, fotos-impacte d'immigrants amb pastera o promeses de vacances al sol. Una Conferència devaluada, sense la major part de líders polítics del Sud, és

a dir, sense «foto» típica i tòpica, i (siguem cíncics!) sense un atemptat d'Al-Qaeda no podia atreure els grans titulars periodístics. Però la vida és tossuda i va molt més a fons que l'espectacle polític i mediàtic. Per això, la Conferència Euromediterrània, fins i tot sense lluïment mediàtic, és un fet significatiu en la mesura que permet plantejar, ni que sigui per la porta de servei, la situació d'una de les àrees més potencialment explosives del planeta o, si es vol, de la línia geogràfica per on passa avui la confrontació Nord-Sud.

Ramon Alcoberro

FILÒSOF

Des d'un punt de vista ecològic la Mediterrània és un espai fragmentat, terriblement complex en la seva diversitat d'illes, de mars i de planes, al llarg de 46.000 quilòmetres de costes. Uns recursos hídrics especialment irregulars i mal repartits no poden amagar el poder i la vellesa d'un dels paisatges més humanitzats del planeta i d'una biodiversitat encara prou significativa, com ho mostra el fet que el 10% de les espècies de vegetals del planeta siguin d'origen mediterrani. Però, alhora, l'espai mediterrani s'està convertint en la frontera armada del xoc de civilitzacions, de manera que tot allò que no s'anticipi políticament en molt poc temps té el seriós perill d'acabar en una trencadissa espectacular. No només plana sobre l'espai mediterrani el fantasma de l'integrisme islàmic (una bona excusa per a les restriccions més barroeres de les llibertats): el xoc de civilitzacions que s'està coent a foc lent a les costes de la nostra mar comuna és, tal vegada, l'exemple més clar de com les condicions de desequilibri ecològic acaben provocant uns desequilibris socials i —per què no?— poden ser el ferment d'una futura guerra.

L'àrea mediterrània és un espai urbanísticament saturat; el 40% de la riba està urbanitzada i la meitat de les ciutats de més de 100.000 habitants de la nostra mar no tenen depuradores, de manera que el 60% de les aigües urbanes s'aboquen sense cap mena de tractament. 70 milions de persones viuen en les ciutats riberenques i es calcula que en l'horitzó del 2025 entre 90 i 100 milions de persones poden convertir les desequilibrades ciutats mediterrànies en un autèntic bullidor social —o un parc temàtic, més o menys «exòtic», com sembla ser el destí de Barcelona o de Marràqueix. A tot això cal afegir-la pressió de 175 (en dades de l'any 2000) milions de turistes a la recerca de preus barats i de tipisme embrutidor, que poden arribar a ser 312 milions l'any 2025.

A la Mediterrània, la pressió social fa disminuir la diversitat ambiental a marxes forçades: l'erosió afecta bona part del litoral, a la mar hi ha catalogades unes 500 espècies alienes a l'ecosistema propi —algunes

especialment perilloses en la mesura que afecten l'equilibri dels fons marins i de la posidònia— i fins a 104 espècies autòctones es consideren en perill d'extinció, entre les quals la foca caputxina i les tortugues marines. Però el desequilibri ambiental només és una metàfora del desequilibri social creixent, especialment patètic quan es compara el nord i el sud de la mar. Les fronteres internes no paren de créixer: no només són fràgils les economies rurals dels països en desenvolupament, sinó que qualsevol analista se sent capaç de pronosticar que l'accentuació de la pobresa al camp marroquí i egipci —i en general als països del Sud— portarà de la mà un augment de la desertització (especialment a les muntanyes i a les planes àrides) i de la fugida desesperada Nord enllà. Però tot això encara pot fer-se més complicat en un escenari global de canvi climàtic i de manca d'aigua generalitzada.

L'informe *A Sustainable Future for the Mediterranean. The Blue Plans's Environment and Development Outlook*, editat per Guillaume Benoît i Aline Comeau, que pirategem de mala manera en aquest text (www.earthscan.co.uk), considera que ara mateix, en dades de l'any 2000, la població pobre en aigua —és a dir, la que viu amb menys de 1.000 m³ d'aigua per habitant i any— representa ja uns 108

La mediterraneïtat és un estil de vida calmat i savi que ha sabut plantar cara durant segles a les tendències calvinistes i productivistes del Nord

milions de persones, mentre que la població que està ja en situació d'autèntica manca —menys de 500 m³ hab/any— són uns 45 milions de persones.

Amb la crisi de l'aigua van aparèllats riscos socials i polítics que si

no hi ha una clara voluntat de redreçament de la situació acabaran esclatant amb formes cada cop més grans de violència social, fruit de la pura i simple desesperació. La manca d'aigua la farà cada cop més cara —en la mesura que caldrà tractar-la—, augmentaran a més els riscos per a la salut en barris al voltant de les ciutats sense equipaments i els conflictes per l'ús i la distribució de l'aigua accentuaran els conflictes nacionals i interregionals, cosa de la qual alguna cosa sabem aquí. Qui pot suposar, en aquestes condicions d'autèntica desfeta ambiental, que la Mediterrània podrà ser un espai de pau en un horitzó de vint-i-cinc anys?

La Mediterrània té, però, una llarga tradició cultural, un model propi de vida, comercial, tolerant, de poesia i pont de mar blava que no seria intel·ligent passar per alt. Els recursos immaterials i la tradició cultural (el fons fenici i sofista que tots portem a sobre, per sort) ajuden a la pau, mentre el desequilibri tecnològic ens mena a la guerra. Tot i que molts catalans enlluernats pels Pirineus no s'ho creguin, la mediterraneïtat és un estil de vida, una mica dropo, calmat i savi, que implícitament ha sabut plantar cara durant segles a les tendències calvinistes i productivistes del Nord. Però el futur de la mar nostra necessita desesperadament una acció política decidida. Cal establir la demanda de petroli, cal un ús més racional de l'aigua (especialment en agricultura) i sobretot es fa necessari buscar un futur no turístic per al nostre entorn (i evitar de pas que els nostres fills siguin carn de contracte temporal com a cambres!).

Una Mediterrània abocada a les energies renovables és l'únic escenari que fa possible i pensable un mar de pau per al futur immediat. Certament, ens manquen polítics: l'error de construir una Europa de cara al nord i d'espalltes a la saviesa que ens arriba d'una mar i d'una història antiquíssima el pagarem amb sang molt aviat, si no se sap trobar el camí a l'ecodesenvolupament. Aquesta és la veritable dimensió del repte. Barcelona ha estat una trobada mancada; però la misèria que s'acumula al Sud i que ja traspua a les ciutats del Nord no esperarà de braços creuats. Serem capaços d'estar a l'alçada del repte?

